

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวข้องกับ การคุ้มครองผู้บริโภค ที่ใช้สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

ในปัจจุบันผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับนาโนเทคโนโลยีในเวลานี้ยังไม่มีความปลอดภัยซึ่งผู้บริโภคเองต้องระวังไว้ก่อน จนกว่าจะมีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ยืนยันว่าปลอดภัย ในฐานะผู้บริโภคต้องหมั่นติดตามข้อมูลข่าว อ่านฉลากผลิตภัณฑ์ที่ใช้เทคโนโลยีนาโนอย่างละเอียด และอย่าหลงเชื่อคำโฆษณาที่โอ้อวดเกินไป โดยเฉพาะสารนาโนบางตัวเมื่อเข้าสู่ร่างกายแล้ว ไม่สามารถขับถ่ายออกมาได้ เมื่อเข้าไปสะสมในปริมาณมาก อาจก่อให้เกิดความเป็นพิษ และส่งผลกระทบต่อสุขภาพได้

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการควบคุมการผลิตสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

ปัจจุบันประเทศไทยยังมิได้มีการตรากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคที่ใช้สินค้านาโนเทคโนโลยีโดยตรงคงมีแต่พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เท่านั้น ซึ่งยังไม่ปรากฏว่ามีการประกาศว่าสินค้านาโนเป็นสินค้าควบคุมฉลากแต่ประการใด สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจึงได้ร่วมกับศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ และสมาคมนาโนเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ตรวจพิสูจน์ข้อเท็จจริง โดยเก็บตัวอย่างผลิตภัณฑ์สิ่งทอนาโนที่วางจำหน่ายตามท้องตลาดรายย่อย และห้างสรรพสินค้าชั้นนำ เช่น ผ้าเช็ดผม ผ้าเช็ดทำความสะอาดอเนกประสงค์ ผลการทดสอบพบว่า ผลิตภัณฑ์สิ่งทอนาโนที่สุ่มเก็บมาทดสอบจำนวนหนึ่งอาจเป็นของปลอมหรือมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์นาโน โดยการส่องด้วยกล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนแบบส่องกราด (Scanning Electron Microscope; SEM) พบว่า ขนาดของเส้นใยสิ่งทอส่วนใหญ่อยู่ในระดับหน่วยไมโครเมตรเท่านั้น ดังนั้น ผู้บริโภคจึงมีความเสี่ยงที่จะได้รับความไม่ปลอดภัยและถูกเอาเปรียบจากการใช้ผลิตภัณฑ์สิ่งทอนาโนปลอม เช่น อ้างถึงคุณสมบัติการฆ่าเชื้อแบคทีเรีย ซึ่งหากเป็นนาโนปลอม อาจมีผลทำให้เกิดการสะสมของแบคทีเรีย เกิดผดผื่น หรืออาการแพ้ของผิวหนัง

จากปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคได้ร่วมกับศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ และสมาคมนาโนเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ตรวจพิสูจน์ข้อเท็จจริง โดยเก็บตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่ผลิตไม่ว่าจะเป็นสิ่งทอนาโนที่วางจำหน่ายตามท้องตลาดรายย่อยและห้างสรรพสินค้าชั้นนำ เช่น ผ้าเช็ดผม ผ้าเช็ดทำความสะอาดอเนกประสงค์ ผลการทดสอบ พบว่า

ผลิตภัณฑ์สิ่งทอนาโนที่สุ่มเก็บมาทดสอบจำนวนหนึ่งเป็นของปลอม และบางส่วนพ่อค้าแม่ค้ามีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์นาโนโดยขึ้นป้ายจำหน่ายว่าเป็นนาโน ทั้งที่ไม่ใช่สินค้านาโน ผู้บริโภคจึงมีความเสี่ยงที่จะได้รับความไม่ปลอดภัยและถูกเอาเปรียบจากการใช้ผลิตภัณฑ์สิ่งทอนาโนปลอม เช่น อ้างถึงคุณสมบัติการฆ่าเชื้อแบคทีเรีย ซึ่งหากเป็นนาโนปลอม อาจมีผลทำให้เกิดการสะสมของแบคทีเรีย เกิดผดผื่น หรืออาการแพ้ของผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี ซึ่งกรณีสินค้าที่เป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคอาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจดำเนินการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้านั้นได้ ถ้าผลการทดสอบหรือพิสูจน์ปรากฏว่าสินค้านั้นอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภคและกรณีไม่อาจป้องกันอันตรายที่จะเกิดจากสินค้านั้น คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจสั่งห้ามขายสินค้านั้น และในกรณีจำเป็นและเร่งด่วน ถ้าคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีเหตุที่น่าเชื่อว่าสินค้าใดอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค ให้คณะกรรมการมีอำนาจสั่งห้ามขายสินค้านั้นเป็นการชั่วคราวจนกว่าจะได้มีการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้าโดยให้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้เป็นกฎหมายที่สมบูรณ์ได้¹

ทั้งนี้ในส่วนการฟ้องร้องทางแพ่งเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้านาโนนั้น สามารถที่จะดำเนินการฟ้องร้องได้ตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 และยังสามารถดำเนินการเรียกร้องเพื่อให้มีการเยียวยาความเสียหายจากหน่วยงานรัฐได้อีกด้วย ถ้ามีหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องเป็นผู้มีอำนาจควบคุมดูแล เช่น กรมโรงงานอุตสาหกรรมมีหน้าที่ดูแลตรวจสอบวัตถุอันตรายที่ใช้ผลิตสินค้า รวมทั้งหน่วยงานรัฐจึงมีอำนาจหน้าที่ ต้องควบคุมดูแล ให้เอกชนผู้ที่นำสารเคมีหรือวัตถุอันตรายไว้ในครอบครองมาผลิตสินค้าต้องดำเนินการให้เป็นไปตามขั้นตอนหรือกระบวนการที่กฎหมายบัญญัติไว้ หากหน่วยงานรัฐผู้ที่มีอำนาจควบคุมดูแล ปล่อยปละละเลย ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ จนส่งผลให้เกิดความเสียหายใดๆ เกิดขึ้น หน่วยงานรัฐย่อมมีความผิดฐานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ หรือต้องรับผิดชอบในทางละเมิด โดยผู้เสียหายสามารถเรียกร้องให้หน่วยงานรัฐชดเชยค่าเสียหายใดๆ ที่เกิดขึ้นได้เท่านั้น

นอกจากนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นกฎหมายกลางในการดำเนินการคุ้มครองผู้บริโภค ยังไม่มีบทบัญญัติในการควบคุมการผลิตสินค้าที่เป็นอันตราย มีเพียงการควบคุมสินค้าที่ผลิตออกมาแล้วและอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค ก็ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้านั้นได้ ทั้งนี้แม้ประเทศไทยจะมีศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ แต่ก็ยังขาดแคลนผู้รู้อย่างแท้จริง ซึ่งกระแสของเทคโนโลยีดังกล่าว

¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522, มาตรา 36.

เข้ามาสู่ชีวิตประจำวันของคนในประเทศอย่างมาก และด้วยความสำคัญนี้แม้รัฐบาลได้มีมติจัดตั้ง ศูนย์นาโนแห่งชาติที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการพัฒนาขีดความสามารถของประเทศทางด้าน นาโนเทคโนโลยีให้พร้อมรับกระแสการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีใหม่ โดยได้กำหนดแผน กลยุทธ์ศาสตร์ในการพัฒนา ซึ่งในมาตรการที่ 1 ของแผนกลยุทธ์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ พ.ศ. 2550-2556 “เร่งสร้างบุคลากรที่เน้นการพัฒนากำลังคนด้านเทคโนโลยีระยะเริ่มต้น ต้องการ บุคลากรความรู้ระดับสูง” แต่ยังไม่มีความชัดเจนที่เพียงพอที่ใช้ในการพัฒนาประเทศได้มากนัก ซึ่ง บุคคลเหล่านี้จะอยู่ในอาชีพที่สามารถสร้างคนเพิ่มขึ้นมาในลักษณะทวีคูณ ซึ่งโดยปกติก็คืออาจารย์ ในมหาวิทยาลัย และจำเป็นต้องเร่งดำเนินการอย่างรวดเร็ว ไม่เช่นนั้นจะมีผลต่อความล่าช้าไม่ทัน การต่อการสร้างกำลังคนในระยะต่อไป ประกอบมาตรการส่งเสริมการเรียนการสอนด้านนาโน เทคโนโลยีที่เน้นการพัฒนากำลังคนที่มีความยั่งยืน และเพื่อให้ประเทศไทยอยู่ในระดับแกนนำ ทางการศึกษาทางด้านนาโนเทคโนโลยีในภูมิภาคอาเซียนนั้นยังไม่มีการพัฒนามาก ทั้งๆ ที่ จำเป็นต้องสร้างขีดความสามารถภายในประเทศ เพื่อให้ได้บุคลากรที่สอดคล้องกับความต้องการ ของประเทศอย่างแท้จริง และยังไม่มีการเผยแพร่ความรู้ในเรื่องดังกล่าวด้วยการถ่ายทอดความรู้สู่ ชุมชนหรือผู้ที่สนใจ ทั้งๆ ที่เป็นหน้าที่หนึ่งของหน่วยงานรัฐที่มีหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ว่าจะ อยู่ในรูปของการให้บริการข้อมูลหรือการออกสู่ชุมชนเพื่อการถ่ายทอดโดยตรง ซึ่งยังไม่มีมากพอ ต่อความต้องการของผู้บริโภค แต่การพัฒนาเทคโนโลยีมีการพัฒนาในเรื่องดังกล่าวไปก่อนหน้านี้ แล้ว และปัจจุบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้านนาโนเทคโนโลยีมีบทบาทในชีวิตประจำวันมาก ขึ้น ประชาชนโดยทั่วไปยังไม่มีความรู้ด้านนี้มากนัก ซึ่งการจัดตั้งหน่วยของความรู้เป็นจุดเริ่มต้นสู่ การให้บริการวิชาการด้านนาโนเทคโนโลยีสู่ชุมชนได้ แต่ประเทศไทยในเรื่ององค์ความรู้ในเรื่อง นาโนเทคโนโลยีในปัจจุบันยังอยู่ในขั้นเริ่มต้นเท่านั้น แต่ก็เป็นที่น่าดีใจที่ประเทศพัฒนาแล้วส่วน ใหญ่ รวมทั้งประเทศอุตสาหกรรมใหม่อย่างได้หวั่น และเกาหลีใต้ได้ให้ความสำคัญต่อเทคโนโลยี นี้มาก จึงทำให้สาขานี้ได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็วแต่ประเทศไทยยังต้องมีการพัฒนาในเรื่อง ดังกล่าวอีกมาก

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับการควบคุมการโฆษณาสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

สำหรับการควบคุมการโฆษณา ที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้ให้ความหมายว่า ข้อความที่เป็นเท็จเกินจริง มาตรา 22 (1) คือ โฆษณาที่นำเสนอข้อความที่เป็นเท็จเกินจริง และทำให้ ผู้บริโภคเกิดพฤติกรรมความเชื่อต่อสินค้าหรือบริการนั้นก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญ เกี่ยวกับสินค้าและบริการ มาตรา 22 (2) คือ ข้อความก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับ สินค้าและบริการ โดยอ้างอิงรายงานวิชาการ สถิติ หรือ โดยวิธีใดๆ เป็นการสนับสนุนโดยตรงหรือ

โดยอ้อมให้มีการกระทำผิดกฎหมายหรือศีลธรรมหรือนำไปสู่ความเสื่อมเสียในวัฒนธรรมของชาติ มาตรา 22 (3) ข้อความตามอนุมาตรานี้เป็นเรื่องยากแก่การพิจารณาและวินิจฉัยโดยคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นที่ถือว่า เป็นการโฆษณาที่นำไปสู่ความเสื่อมเสียในวัฒนธรรมของชาติทำให้เกิดความแตกแยกหรือเสื่อมเสียสามัคคีในหมู่ประชาชน มาตรา 22 (4) โดยเนื้อหาของข้อความโฆษณาสินค้าและบริการ การใช้ข้อความโฆษณาก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเสื่อมเสียสามัคคีในหมู่ประชาชนเป็นกฎหมายที่เขียนไว้เพื่อให้สามารถแก้ไขกฎหมายได้ตามเหตุการณ์ปัจจุบัน และเป็นการกำหนดไว้เพื่ออนาคต หากมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมการใช้ข้อความโฆษณาบางประเภท คณะกรรมการด้านการโฆษณาก็มีทางที่จะกำหนดในกฎกระทรวงได้เป็นกรณีๆ ไป ซึ่งก็สามารถนำมาปรับใช้กับการควบคุมการโฆษณาสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีได้

แต่ปัญหาการควบคุมการโฆษณาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์สินค้าที่เป็นนาโนเทคโนโลยีนั้น การคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณาเป็นมาตรการหนึ่งของ “การคุ้มครองผู้บริโภค” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 กำหนดว่าผู้บริโภคมีสิทธิที่จะรับทราบการคุ้มครองแก่ผู้บริโภคเกี่ยวกับการได้รับข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้อง และเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ดังนั้น การโฆษณาเพื่อจำหน่ายสินค้าหรือให้บริการต่างๆ จึงต้องมีการใช้ถ้อยคำ หรือข้อความที่ไม่มีลักษณะไม่เป็นจริงหรือเป็นเท็จ เข้าใจผิดในสาระสำคัญของสินค้าหรือบริการ อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมเป็นการส่วนรวม ก่อให้เกิดการสนับสนุนไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมที่ทำให้มีการกระทำความผิดกฎหมายหรือศีลธรรมอันดี หรือนำไปสู่ความเสื่อมเสียในวัฒนธรรมของชาติ ก่อให้เกิดความแตกแยกหรือความสามัคคีในหมู่ประชาชน และอย่างอื่นที่กฎหมายกำหนด ไม่ว่าจะเกิดจากการที่ผู้โฆษณาจะใช้วิธีการ หรือการดำเนินการไม่ว่าจะเป็นการอ้างอิงรายงานผลการศึกษาวิจัยทางวิชาการ สถิติ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันไม่เป็นความจริงหรือเกินความจริงหรือไม่ก็ตาม

นอกจากนั้นตามเนื้อหาในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้กำหนดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลการโฆษณาสินค้าหรือบริการ และมีอำนาจในการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการขึ้นเพื่อดำเนินการพิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณามอบหมายก็ได้

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้มีการนิยามเพื่อให้ความหมายเกี่ยวกับการโฆษณาไว้ ดังนี้

(1) โฆษณา หมายความว่ารวมถึง การกระทำการไม่ว่าโดยวิธีการใดๆ ให้ประชาชนเห็นหรือทราบข้อความเพื่อประโยชน์ในทางการค้า

(2) สื่อโฆษณา หมายความว่า สิ่งที่ใช้เป็นสื่อในการโฆษณา เช่น หนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์ หรือป้าย

ทั้งนี้การควบคุมการโฆษณาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์สินค้าที่เป็นนาโนเทคโนโลยีดังกล่าวในปัจจุบันนั้น การคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้กำหนดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไว้ในมาตรา 22 มีลักษณะที่เป็นการใช้ข้อความโฆษณาที่ไม่เป็นธรรมกับผู้บริโภค กล่าวคือ การใช้ข้อความโฆษณาที่เป็นเท็จหรือเกินความเป็นจริง หรือข้อความโฆษณาที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการที่มีการโฆษณาไม่ว่าการโฆษณาดังกล่าวจะมีการอ้างอิงรายงานทางวิชาการ การศึกษาวิจัย สถิติ หรือสิ่งอื่นใดก็ตามที่ไม่เป็นความจริงหรือเกินกว่าความเป็นจริง แต่ไม่รวมถึงการใช้ข้อความโฆษณา วิธีการโฆษณาที่บุคคลทั่วไป เห็นแล้วสามารถรับรู้ หรือเข้าใจได้ว่า “ไม่อาจเป็นความจริงได้อย่างแน่นอน” ลักษณะที่ 2 เป็นการใช้ข้อความโฆษณาที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมโดยรวม กล่าวคือ การใช้ข้อความที่เป็นการสนับสนุน ส่งเสริมไม่ว่าจะเป็นทางตรง หรือทางอ้อม ให้มีการกระทำความผิดกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือนำไปสู่ความเสื่อมเสียต่อวัฒนธรรมของชาติ ตลอดจนทำให้เกิดความแตกแยกความสามัคคีของประชาชน

ในปัจจุบันนี้จะเห็นว่าถ้าใครอยากโฆษณาสินค้าของตัวเองให้ดูดีมีระดับ ต้องมีคำว่า “นาโน” ต่อท้าย ไล่ไปตั้งแต่ครีมกันแดดนาโน โลชั่นบำรุงผิวนาโน ยารักษาโรคนาโน สีทาบ้านนาโน กระຈกแบบนาโน เสื้อผ้านาโน ถุงเท้านาโน ผงซักฟอกนาโน เครื่องซักผ้านาโน โรลออนทาบก้นนาโน แป้งทาตัวนาโน ไม้เทนนิสนาโน ลูกกอล์ฟนาโน เครื่องกรองน้ำนาโน จักรยานนาโน วัสดุก่อสร้างนาโน เป็นต้น และปัจจุบันมีสินค้าจำนวนมากแอบอ้างว่าเป็นสินค้านาโนและขายในราคาสูงเมื่อเทียบกับสินค้าโดยทั่วไป ปัจจุบันผู้บริโภคหันมาสนใจสินค้าที่ผลิตด้วยกระบวนการนาโนเทคโนโลยีมากขึ้น โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ประเภทสิ่งทอเนื่องจากคุณสมบัติพิเศษ อาทิ การป้องกันเชื้อแบคทีเรีย การป้องกันน้ำ และการกันเปื้อน ทำให้มีผลิตภัณฑ์สิ่งทอนาโนที่ออกวางจำหน่ายตามท้องตลาดอย่างมากมาย เช่น เสื้อนาโน ถุงเท้านาโน ชุดชั้นในนาโน ถุงมือนาโน ผ้าเช็ดผมนาโน ผ้าเช็ดรณนาโน เป็นต้น ซึ่งมีการแอบอ้างถึงความเป็น “นาโนเทคโนโลยี” พร้อมทั้งตั้งราคาขายไว้ค่อนข้างสูงกว่าราคาผลิตภัณฑ์สิ่งทอปกติ 2-3 เท่า ทั้งนี้ ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายหรือมาตรฐานในการควบคุมดูแลผลิตภัณฑ์สิ่งทอนาโนอย่างชัดเจน จึงทำให้ผู้บริโภคเกิดความสับสนเข้าใจผิดและเกิดความไม่เชื่อมั่นในการใช้ผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่ไม่ใช่ผลิตภัณฑ์นาโนโดยมีคำโฆษณาที่เน้นในเรื่องการใช้รูปลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่เป็นเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการโฆษณาสินค้านั้นๆข้างต้น ซึ่งปัจจุบันมีปัญหามากในการควบคุมในเรื่องของการโฆษณา ทั้งนี้ในประเทศไทยผู้โฆษณาเองก็ยังไม่มีความรู้ในเรื่องดังกล่าวมาก และผู้บริโภคก็ยังไม่มีความรู้แต่

ผู้บริโภคเองเพียงใช้ความรู้ที่มีอยู่อย่างจำกัดประเมินเป็นความรู้เองและตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเองเมื่อใช้แล้วกลับไม่เป็นไปตามคำโฆษณาแต่อย่างใดและการโฆษณาสินค้าดังกล่าวก็เป็นการโฆษณาที่ต้องการสร้างแรงจูงใจอันเกี่ยวกับการจัดให้มีการลด แจก แถมของรางวัลของผู้ประกอบธุรกิจ ซึ่งผู้ศึกษามองว่าสาเหตุในปัจจุบันยังไม่สามารถควบคุมในเรื่องของการโฆษณาผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีได้ อีกเรื่องนั้นก็คือการบังคับใช้ในบทลงโทษในเรื่องการโฆษณา ตามการคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 47 “ผู้ใดโดยเจตนาก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในแหล่งกำเนิด สภาพคุณภาพ ปริมาณ หรือสาระสำคัญประการอื่นอันเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ไม่ว่าจะเป็นอย่างของตนเองหรือผู้อื่น โฆษณาหรือใช้ฉลากที่มีข้อความอันเป็นเท็จ หรือข้อความที่รู้หรือควรรู้อยู่แล้วว่าอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดเช่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่งกระทำความผิดซ้ำอีก ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ซึ่งถ้ามีการโฆษณาเกินความจริงโดยเจตนาก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในแหล่งกำเนิด สภาพคุณภาพ ปริมาณ หรือสาระสำคัญประการอื่นอันเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ไม่ว่าจะเป็นอย่างของตนเองหรือผู้อื่น โฆษณาหรือใช้ฉลากที่มีข้อความอันเป็นเท็จ หรือข้อความที่รู้หรือควรรู้อยู่แล้วว่าอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดเช่นนั้นก็มีบทลงโทษเพียงต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับและถ้าผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่งกระทำความผิดซ้ำอีก ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งเป็นโทษที่ไม่สูงมากเมื่อเทียบกับรายได้ในการขายสินค้าและประโยชน์อื่นใดอันเกิดจากการโฆษณาผลิตภัณฑ์สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีซึ่งมีมากกว่า และตัวผู้บริโภคเองก็ยังมีความนิยมในการบริโภคสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการควบคุมฉลากสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ในส่วนการคุ้มครองผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 “ฉลาก” หมายความว่า รูป รอยประดิษฐ์ กระจายหรือสิ่งอื่นใดที่ทำให้ปรากฏข้อความเกี่ยวกับสินค้าซึ่งแสดงไว้ที่สินค้า หรือภาชนะบรรจุหรือหีบห่อบรรจุสินค้า หรือสอดแทรกหรือรวมไว้กับสินค้าหรือภาชนะบรรจุ หรือหีบห่อบรรจุสินค้า และหมายความรวมถึงเอกสารหรือคู่มือสำหรับใช้ประกอบกับสินค้า ป้ายที่ติดตั้งหรือแสดงไว้ที่สินค้าหรือภาชนะบรรจุ หรือหีบห่อบรรจุสินค้านั้น

โดยเนื้อหาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 30 ซึ่งการกำหนดฉลากของสินค้าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภค ในการที่จะทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสินค้าที่ชัดเจนขึ้น เช่น ทราบชื่อสินค้า ประเภท ผู้ผลิต วิธีใช้ คำแนะนำ คำเตือน ราคา และวันเดือนปีที่ผลิต เป็นต้น แต่หากสินค้าดังกล่าวไม่เป็นสินค้าควบคุมฉลากให้คณะกรรมการว่าด้วยฉลากมีอำนาจกำหนดให้สินค้านั้นเป็นสินค้าที่ควบคุมฉลาก ซึ่งได้เร่งรัดให้มีการออกประกาศให้ผลิตภัณฑ์นาโนเป็นสินค้าควบคุมฉลากในเร็วๆ นี้ และหากยังมีการฝ่าฝืน ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้ส่งหรือนำเข้ามาเพื่อขายในราชอาณาจักรจะมีโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี ปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ขณะเดียวกัน ผู้จำหน่ายสินค้าที่ควบคุมฉลาก แต่ไม่จัดให้มีฉลากหรือมีฉลากที่ไม่ถูกต้อง มีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 50,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ² อีกทั้งการโฆษณาขายสินค้า ทั้งที่ฉลากของผลิตภัณฑ์ไม่ได้ระบุคุณสมบัตินาโนตามที่ผู้จำหน่ายกล่าวอ้าง หลอกให้ผู้บริโภคหลงเชื่อเข้าข่ายการหลอกลวงผู้บริโภคให้หลงเชื่อในแหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพหรือปริมาณแห่งของนั้น ถ้าการกระทำนั้นไม่เป็นความผิดฐานฉ้อโกง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกิน 6,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ³

ทั้งนี้หลักการคุ้มครองผู้บริโภคว่าด้วยสินค้าที่มีฉลาก ซึ่งสามารถเทียบเคียงกับการควบคุมสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีได้ โดยการควบคุมสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีตามข้อบังคับของศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ (Nanotec) สมาคมนาโนเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ได้กำหนดฉลาก NanoQ หรือ Nano Quality คือ ฉลากที่ใช้ในการรับรองผลิตภัณฑ์ที่มีวัสดุนาโนเป็นส่วนผสม หรือเป็นองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ และทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นมีคุณสมบัติเปลี่ยนไปจากผลิตภัณฑ์อื่นทั่วไป เช่น เสื้อนาโน (เคลือบด้วยอนุภาคนาโน silver หรือ TiO₂ เพื่อให้มีคุณสมบัติฆ่าเชื้อแบคทีเรีย) สีนาโน (ผสมด้วยอนุภาคนาโนที่ทำให้เกิดคุณสมบัติ anti-UV, anti-bacteria, หรือ dirt repellent) ตลอดจนไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม ให้ผู้ประกอบการสามารถขอขึ้นทะเบียนโดยให้ผู้ประกอบการสามารถขอฉลาก NanoQ โดยผลดีของฉลากดังกล่าวผู้บริโภคเกิดความมั่นใจในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่ดีมีคุณภาพ เป็นการสร้างความแตกต่างระหว่างผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองคุณภาพกับผลิตภัณฑ์ที่กล่าวอ้างคำโฆษณา สร้างความตระหนักด้านนาโนเทคโนโลยีที่ถูกต้องแก่สาธารณชน และผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ สร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อผู้ผลิตสินค้านาโน สร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่มี

² พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522, มาตรา 52.

³ ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 271.

ศักยภาพในการตรวจวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์นาโนและมีการกำหนดมาตรฐานการทดสอบร่วมกัน แต่ไม่มีผลบังคับทางกฎหมายให้ปฏิบัติตามถ้าไม่ปฏิบัติตามจะถูกลงโทษตามกฎหมายแต่อย่างไร

นอกจากนั้นฉลากเป็นสื่อสำคัญ ซึ่งบริษัทผู้ผลิตใช้ในการให้รายละเอียดต่างๆ ซึ่งผู้ใช้ผลิตภัณฑ์นาโนจำเป็นต้องทราบถึงที่มาที่ไปของผลิตภัณฑ์นั้นๆ ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าที่ประกาศให้เป็นสินค้าที่ควบคุมฉลากจะทำให้ผู้บริโภคทราบถึงประโยชน์ วัสดุ และข้อควรระวังต่างๆ ส่งผลให้มีการใช้อย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย จุดมุ่งหมายเพื่อเป็นข้อมูลแก่ผู้ใช้ และผู้เกี่ยวข้องได้ทราบว่าผลิตภัณฑ์นั้นมีประโยชน์ในการใช้อย่างไร ควรใช้ในอัตราเท่าใด และมีวิธีการใช้อย่างไร จะต้องเก็บรักษาผลิตภัณฑ์อย่างไร จึงจะมีคุณภาพ จะมีวิธีการป้องกันอันตรายต่อผู้ใช้ ผู้เกี่ยวข้อง และสิ่งแวดล้อมอย่างไร ควรป้องกันระดับความเสี่ยงอันตรายขณะใช้อย่างไรบ้าง จะต้องปฏิบัติตัวอย่างไร

ซึ่งโดยหลักแล้วพฤติกรรมของผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตมักจะกระทำการใดๆ อันมีลักษณะเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค การจัดทำให้มีการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้าหรือบริการใดๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจึงมีความจำเป็น ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีมีการเสนอสินค้าหรือบริการต่างๆ ต่อผู้บริโภคเป็นจำนวนมาก และเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ การใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีฉลากมากมาย ก่อให้เกิดการสับสนแก่ผู้บริโภคหรือประชาชน การใช้วิธีการและเทคนิคใหม่ๆ ในทางการตลาดและการโฆษณาเพื่อส่งเสริมการขาย โดยทั่วไปผู้บริโภคไม่อาจทราบภาวะตลาดและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคุณภาพและราคาของสินค้าหรือบริการนั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง เพราะมีฉลากผลิตภัณฑ์ในสภาวะการปัจจุบันมากมาย ซึ่งปัญหาในเรื่องดังกล่าวย่อมส่งผลเสียหายเช่นกัน แม้จะมีการกำหนดกฎเกณฑ์การติดฉลากสินค้า เช่น ได้กำหนดฉลาก NanoQ หรือ Nano Quality แล้วก็ตาม แต่ปรากฏว่ายังมีสินค้าอีกมากที่ไม่มีการติดฉลาก หรือติดฉลากไม่ถูกต้อง เนื่องจากการไม่ติดฉลากดังกล่าวไม่มีผลบังคับในทางกฎหมาย และเจ้าหน้าที่ไม่สามารถตรวจสอบดูแลได้อย่างทั่วถึง ผู้บริโภคจึงเกิดการสับสน ผู้บริโภคเองก็มีความจำเป็นที่จะต้องรู้จักใช้และรักษาสิทธิของตนเอง

ดังนั้น ปัญหาการก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภคหรือประชาชนที่ใช้ผลิตภัณฑ์นาโน ซึ่งยังไม่เป็นสินค้าควบคุมฉลาก เป็นการปล่อยให้ทำการตลาดโดยปราศจากการควบคุม ถือเป็นผลร้ายต่อสังคมโดยรวม นอกจากนี้ยังมีปัญหาจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ไม่เพียงพอ และขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์นาโนเทคโนโลยีอย่างแท้จริงของเจ้าพนักงานสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

จะทำให้เห็นว่า นอกจากผู้บริโภคต้องระมัดระวังในการบริโภคแล้ว ควรคำนึงถึงอันตรายที่จะเกิดกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในระยะยาว โดยเปรียบเทียบประโยชน์และอันตรายที่

จะได้รับในภายหลัง จึงจำเป็นต้องศึกษาพิษอันตรายที่จะเกิดขึ้นให้ดี และรู้จักหลีกเลี่ยงอันตรายเหล่านั้น โดยปฏิบัติตามคำแนะนำวิธีใช้บนฉลากโดยเคร่งครัด อีกทั้งมีการควบคุมการใช้สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีอย่างรัดกุม ก็จะช่วยให้ได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่และเกือบจะไม่มีอันตรายเหลืออยู่เลย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การกำหนดฉลากของสินค้านั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคในการที่จะทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสินค้านั้น ซึ่งในปัจจุบันสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยียังไม่ได้กำหนดให้เป็นสินค้าที่ควบคุมฉลาก ทำให้ผู้บริโภคไม่ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสินค้านั้น นอกจากนี้การโฆษณาเกี่ยวกับสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี ก็มีอิทธิพลต่อผู้บริโภค ทำให้ผู้บริโภคได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าดังกล่าว แต่ผู้บริโภคไม่สามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อความโฆษณาได้ก่อนตัดสินใจซื้อสินค้าว่าข้อความนั้นมีความเชื่อถือได้เพียงใด เมื่อปรากฏว่าสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีนั้นก่อให้เกิดอันตรายแก่สุขภาพ ร่างกาย หรือจิตใจ อันเนื่องมาจากการใช้สินค้าหรือโดยสภาพของสินค้านั้นเอง ทำให้ไม่สามารถที่จะหาตัวผู้กระทำความผิดได้ อันจะส่งผลไปยังส่วนที่สามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้ต่อไป

4.4 ปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

ในปัจจุบันยังมีปัญหาในเรื่องของหน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจสอบสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี กล่าวคือ เนื่องจากการตรวจสอบสินค้าที่มีส่วนประกอบนาโนเทคโนโลยีจะต้องใช้เทคโนโลยีในระดับสูงและใช้ห้องแล็บในการตรวจพิสูจน์ ซึ่งมีอยู่ตามคณะวิทยาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยของรัฐ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคไม่มีห้องแล็บที่ใช้ในการตรวจสอบสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี จึงได้ร่วมกับศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ และสมาคมนาโนเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยดำเนินการตรวจพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับสินค้านานาปลอมตามที่ประชาชนได้ร้องเรียนมายังสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ทั้งนี้การคุ้มครองผู้บริโภคตามอำนาจและหน้าที่ของรัฐ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 กำหนดให้คุ้มครองผู้บริโภคตามกฎหมายคุ้มครองเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความปลอดภัยในการใช้สินค้าและการรับบริการ เช่น กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคโดยกระทรวงสาธารณสุข ได้แก่ พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคโดยกระทรวงอุตสาหกรรม ได้แก่

พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ. 2511 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

เมื่อผู้บริโภคถูกละเมิดสิทธิหรือไม่ได้รับความเป็นธรรมจากผู้ประกอบธุรกิจเนื่องจากการใช้สินค้าหรือบริการ ถึงแม้ผู้บริโภคได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายโดยผู้บริโภคสามารถร้องเรียนได้ที่สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเมื่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้รับแจ้งเรื่องร้องเรียนแล้ว จะเรียกให้ผู้กรณิมาเจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทและชดเชยค่าเสียหาย ซึ่งหากไม่สามารถเจรจาไกล่เกลี่ยตกลงกันได้ คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคก็มีอำนาจในการดำเนินคดีแทนผู้บริโภค ซึ่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ได้ให้อำนาจอำนาจในการดำเนินคดีแทนผู้บริโภค เพื่อฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือค่าเสียหายให้แก่ผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิจากการใช้สินค้าและการรับบริการ โดยผู้บริโภคไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ในการดำเนินคดีก็ไม่สามารถเยียวยาซึ่งความเสียหายได้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้หน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี เช่น ศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติในฐานะที่เป็นองค์กรของรัฐที่มีหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับการส่งเสริมการนำเอาวิทยาการนาโนเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตสินค้าและการจัดตั้งห้องแล็บเพื่อทดสอบสินค้าที่มีส่วนประกอบนาโน วิเคราะห์ระดับนาโน โดยสามารถตรวจสอบได้ว่ามีอนุภาคนาโนจริงหรือไม่และฆ่าเชื้อได้หรือไม่ดังที่ได้โฆษณา ทั้งนี้ห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ระดับนาโนของศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ เป็นห้องปฏิบัติการแห่งแรกในประเทศไทย ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน จากสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ทำให้ผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตสินค้านำสินค้าเข้ามาทดสอบเป็นจำนวนมาก จึงอาจก่อให้เกิดความล่าช้าในการทดสอบสินค้าขึ้นได้

จะเห็นได้ว่าสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคยังไม่มีบุคลากรที่มีความรู้เกี่ยวกับนาโนเทคโนโลยี จำเป็นต้องพึ่งพาศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติในการร่วมกันตรวจสอบสินค้านานาปลอมตามที่ได้รับการร้องเรียนจากประชาชน

ทั้งนี้ สมาคมนานาเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยได้จัดทำฉลากผลิตภัณฑ์นาโนคิว (NanoQ) เพื่อรับรองผลิตภัณฑ์ว่ามีส่วนประกอบของวัสดุนาโนและมีคุณสมบัติตามที่กล่าวอ้างถึง เช่น มีคุณสมบัติในการฆ่าเชื้อแบคทีเรีย การป้องกันน้ำ และกันเปื้อน เป็นต้น ซึ่งภาคอุตสาหกรรมที่ต้องการฉลากดังกล่าวที่ออกโดยสมาคมนานาเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยนี้ต้องนำผลิตภัณฑ์เข้ารับการทดสอบ 2 ประการกล่าวคือการทดสอบว่ามีวัสดุนาโนเป็นส่วนประกอบหรือไม่และมี

คุณสมบัติตามที่กล่าวอ้างหรือไม่ ซึ่งการจัดทำฉลากผลิตภัณฑ์นาโนคิว (NanoQ) ไม่มีผลบังคับทางกฎหมายแต่เป็นการรับรองในเรื่องคุณภาพเท่านั้น

เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความคุ้มครองเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีที่ผู้บริโภคซื้อมานั้น ผู้บริโภคเองสามารถร้องเรียนได้ที่สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค โดยกฎหมายได้ให้อำนาจสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคทำการฟ้องเรียกค่าเสียหายแทนผู้บริโภคได้ ถ้าประชาชนผู้บริโภคไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือถูกเอารัดเอาเปรียบเกี่ยวกับการซื้อสินค้าหรือการให้บริการ ทั้งนี้เป็นเรื่องรัฐสวัสดิการอย่างหนึ่ง และเป็นเพียงการอำนวยความสะดวกแก่ผู้บริโภคทั้งในแง่การทำคำฟ้องและการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าการร้องเรียนเพื่อดำเนินการฟ้องร้องเพื่อเรียกร้องในค่าเสียหายดังกล่าวอาจจะเป็นภาระในการพิสูจน์ของผู้บริโภคเอง เช่น ต้องมีค่าใช้จ่ายในการพิสูจน์ความเสียหายในตัวสินค้า รวมทั้งมีการใช้ระยะเวลาในการพิสูจน์และส่งผลทำให้ความเสียหายปรากฏมากขึ้นมากกว่าความต้องการในการการเยียวยาของผู้บริโภค ซึ่งยังไม่มีหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีที่มีเครื่องมือทำการตรวจสอบที่ทันสมัยได้ แม้ศูนย์นาโนเทคโนโลยีเองก็ยังมีข้อจำกัดในการตรวจสอบเกี่ยวกับกระบวนการในการพิสูจน์หาความเข้มข้นของสารนาโน

ทั้งนี้เป็นผลมาจากหน่วยงานของรัฐบาลขาดเงินทุนในการศึกษาและขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ แต่ทางกลับกันกลับมีเพียงการส่งเสริมให้มีการศึกษาในเรื่องดังกล่าวเพียงในมหาวิทยาลัยเพื่อใช้ประกอบการศึกษาการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ไม่มีการทำวิจัยเพื่อให้มีการเผยแพร่ข้อมูลในเรื่องดังกล่าวให้ประชาชนทราบโดยทั่วไปเพื่อให้ได้เรียนรู้เพื่อเป็นประโยชน์ ทั้งนี้ถึงแม้จะมีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคโดยให้อำนาจรัฐฟ้องคดีแทนเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภค ซึ่งมีอยู่หลายประเทศ แต่อาจแตกต่างกันในเรื่องเนื้อหาและระบบ เช่น ในยุโรป อาจเป็นการฟ้องคดีให้ยุติการกระทำที่ละเมิดสิทธิของผู้บริโภค รวมทั้งให้ชดเชยค่าเสียหาย หรือในสหรัฐอเมริกา หน่วยงานระดับมลรัฐหรือระดับสหพันธรัฐ เช่น กระทรวงยุติธรรมในแผนกคุ้มครองสิทธิของประชาชนทำหน้าที่ดำเนินคดีเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค โดยเฉพาะของไทยมีองค์กรของรัฐ เช่น สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา แต่ยังขาดการมีส่วนร่วมในการคุ้มครองผู้บริโภคของภาคประชาชนตามที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 61 โดยยังไม่ได้มีการจัดตั้งองค์กรเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นอิสระจากหน่วยงานของรัฐ ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนผู้บริโภคทำหน้าที่ให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาของหน่วยงานของรัฐในการตราและการบังคับใช้กฎหมายและกฎ และให้ความเห็นในการกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อ

คุ้มครองผู้บริโภค รวมทั้งตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อประชาชนผู้บริโภค

4.5 ปัญหาเกี่ยวกับการเยียวยาผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี

เนื่องจากปัจจุบันสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยียังไม่ได้กำหนดให้เป็นสินค้าที่ควบคุมฉลาก บางชนิดอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภคได้และอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสภาพสิ่งแวดล้อมก็มี ซึ่งส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้บริโภคโดยตรง นอกจากนี้ฉลากของสินค้ายังมีความสำคัญในแง่เกี่ยวกับการฟ้องร้องดำเนินคดีเรียกค่าเสียหายกับผู้ผลิตสินค้านั้นขึ้นมา เนื่องจากฉลากของสินค้าที่ควบคุมฉลาก ต้องระบุข้อความเกี่ยวกับชื่อหรือเครื่องหมายการค้าของผู้ผลิตหรือของผู้นำเข้าเพื่อขาย แล้วแต่กรณี สถานที่ผลิตหรือสถานที่ประกอบธุรกิจนำเข้าแล้วแต่กรณี และในกรณีที่สินค้านำเข้าให้ระบุชื่อประเทศที่ผลิตด้วย⁴ ด้านการเยียวยาผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีนั้น เบื้องต้นตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ให้อำนาจคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจดำเนินการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้านั้นได้ หากมีเหตุอันควรสงสัยว่าสินค้าใดอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค ถ้าผลการทดสอบปรากฏว่าสินค้านั้นอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภคและกรณีไม่อาจป้องกันอันตรายที่จะเกิดจากสินค้านั้นได้ ให้คณะกรรมการมีอำนาจสั่งห้ามขายสินค้านั้น และถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจเปลี่ยนแปลงสินค้านั้นภายใต้เงื่อนไขตามที่คณะกรรมการกำหนดก็ได้⁵

นอกจากนี้หากผู้บริโภคได้รับความเสียหายจากสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีสามารถฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางละเมิดได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ซึ่งผู้บริโภคมีสิทธิเรียกร้องให้หน่วยงานของรัฐ เช่น สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคฟ้องผู้ประกอบการเอง หรือผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องโดยตรงเองในทางแพ่ง หากผู้เสียหายเลือกฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางละเมิดตาม มาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทน

⁴ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522, มาตรา 31.

⁵ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522, มาตรา 36.

เพื่อการนั้น” ระยะเวลาในการเรียกร้องในความรับผิดชอบหลักละเมิด ในการพิสูจน์ความผิดของผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้กำหนดหลักในการนำสืบต่อศาลไว้ว่า “ผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้นั้นต้องพิสูจน์” ซึ่งการพิสูจน์ว่าจำเลยมีความรับผิดชอบหลักละเมิด จึงมีประเด็นที่ผู้เสียหายหรือโจทก์ต้องนำสืบต่อศาลหรือพิสูจน์ให้เป็นที่ประจักษ์แก่ศาล ย่อมแสดงให้เห็นว่าภาระการพิสูจน์จึงตกแก่ผู้เสียหายหรือผู้บริโภค และต้องเรียกร้องภายในระยะเวลา 1 ปีนับแต่ผู้เสียหายรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้จะพึงต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือเมื่อพ้น 10 ปี นับแต่การทำละเมิดเท่านั้น ซึ่งนั่นอาจจะส่งผลให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการใช้สินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีไม่สามารถใช้สิทธิในส่วนของการเรียกร้องค่าเสียหายในส่วนละเมิดตาม มาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ทันและเต็มที่เหมาะสมแต่กลับมีผลเสียเพิ่มมากขึ้นเพียงเพื่อรอการพิสูจน์เท่านั้น

แต่หากผู้บริโภคฟ้องเรียกค่าเสียหายอันเกิดจากการบริโภคสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ผู้บริโภคก็ไม่ต้องพิสูจน์ถึงความจงใจและประมาทเลินเล่อของจำเลย กับทั้งไม่ต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ซึ่งในพระราชบัญญัตินี้⁶

“สินค้า” หมายความว่า สัตหัตถ์ทุกชนิดที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขาย

“ผู้เสียหาย” หมายความว่า ผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

“ความเสียหาย” หมายความว่า ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น

“ความเสียหายต่อจิตใจ” หมายความว่า ความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน ความหวาดกลัว ความวิตกกังวล ความเศร้าโศกเสียใจ ความอับอาย หรือความเสียหายต่อจิตใจอย่างอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

ตามกฎหมายนี้ได้กำหนดให้ผู้ผลิต ผู้จำหน่ายสินค้า ต้องรับผิดชอบหากมีความเสียหายเกิดขึ้นจากการใช้หรือบริโภคสินค้านั้น โดยไม่ต้องคำนึงว่าเกิดจากการกระทำโดยเจตนาหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ ทั้งนี้ก็เป็นหนทางที่ผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบอันเนื่องมาจากการใช้ผลิตภัณฑ์นาโนทุกชนิดสามารถดำเนินการฟ้องร้องไปยังผู้ต้องรับผิดชอบได้กว้างขึ้นนั้นก็คือผู้ประกอบการทุกคนซึ่งได้แก่ ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าในกรณีเป็นสินค้านำเข้า ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้าได้ หรือผู้ใช้ซื้อทางการค้า

⁶ พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551, มาตรา 4.

เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย หรือข้อความอันมีลักษณะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้า โดยต้องร่วมกันรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และสินค้านั้นได้มีการขายให้ผู้บริโภคแล้ว ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการดังกล่าวหรือไม่ก็ตาม และการฟ้องร้องตามกฎหมายนี้ถือเป็นคดีผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 การฟ้องคดีรวมทั้งเขตอำนาจศาล และวิธีการพิจารณาคดี เป็นไปตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งไม่ยุ่งยากและสะดวกรวดเร็วกว่าการฟ้องคดีแพ่งตามปกติมาก โดยไม่เสียค่าธรรมเนียมศาลและสามารถฟ้องได้ด้วยตัวเอง โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าถ้าผู้เสียหายใช้สิทธิฟ้องร้องในส่วนของการละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตามมาตรา 420 ผู้เสียหายหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบอาจจะเสียค่าธรรมเนียมในการดำเนินการฟ้องร้องก็ได้ ซึ่งเป็นการสร้างภาระแก่ผู้เสียหายอีกทางนั่นเอง

ภาระการพิสูจน์ ในการฟ้องเรียกค่าเสียหาย ผู้เสียหายหรือผู้ฟ้องคดีแทนมีหน้าที่พิสูจน์ว่าได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการ และการใช้หรือ เก็บรักษาสินค้านั้นเป็นไปตามปกติธรรมดา โดยไม่ต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดจากการกระทำของผู้ประกอบการใด แต่สำหรับผู้ประกอบการหรือผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายอันเนื่องจากการใช้ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมีเพียงหน้าที่หากจะปฏิเสธความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยต้องเป็นฝ่ายพิสูจน์ให้ได้ว่า สินค้านั้นมิได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือความเสียหายเกิดขึ้นจากการใช้หรือเก็บรักษาสินค้าไม่ถูกต้อง ตามวิธีใช้ หรือคำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการได้กำหนดไว้อย่างถูกต้องและชัดเจนตามสมควรแล้ว ข้อตกลงที่ทำไว้ล่วงหน้า หรือประกาศหรือแจ้งความยกเว้นหรือจำกัดความรับผิด นำมาใช้ยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดไม่ได้ ซึ่งก็ทำให้เห็นว่า ภาระในการพิสูจน์ก็ย่อมตกแก่ผู้ประกอบการหรือผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายอันเนื่องจากการใช้ การบริโภคสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีนั่นเอง ซึ่งนั่นก็ย่อมเป็นทางที่ผู้ที่ได้รับความเสียหายมีโอกาที่จะได้รับชดเชยเยียวยา ค่าเสียหายนี้ ค่าเสียหายนอกจากจะเรียกค่าสินไหมทดแทนทางละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจ อันเป็นผลมาจากความเสียหายต่อร่างกาย สุขภาพ อนามัยของผู้เสียหายด้วย และหากผู้เสียหายถึงแก่ความตาย สามปี ภริยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้น มีสิทธิได้รับค่าเสียหายต่อจิตใจ นอกจากนี้ ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษเพิ่มเติมได้ไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมที่แท้จริง หากผู้ประกอบการหรือผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายอันเนื่องจากการใช้การบริโภคสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยีซึ่งได้ผลิต นำเข้า หรือขายสินค้า โดยรู้ว่าเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือไม่รู้เพราะประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือรู้แล้วไม่ดำเนินการแก้ไขป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหาย ภาระ

การพิสูจน์ตกแก่ฝ่ายผู้ประกอบหรือผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายอันเนื่องจากการใช้การบริโภคสินค้าที่มีส่วนประกอบของนาโนเทคโนโลยี ซึ่งต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าความเสียหายนั้นมิได้เกิดจากสินค้าที่เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือว่าผู้เสียหายรู้อยู่แล้วว่าสินค้านี้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือเกิดจากการเก็บรักษาที่ไม่ถูกต้อง ตามที่ได้ระบุไว้ ก็ไม่ต้องรับผิดชอบ และระยะเวลาของอายุความตามกฎหมายนี้ มีกำหนดสามปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ประกอบการที่ต้องรับผิดชอบ หรือภายในสิบปีนับแต่วันขายสินค้า กรณีความเสียหายเกิดขึ้นต่อ ชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัย โดยผลของสารที่สะสมในร่างกายของผู้เสียหายหรือเป็นกรณีที่ต้องใช้เวลาในการแสดงอาการ ผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนต้องใช้สิทธิเรียกร้องภายในสามปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหาย และรู้ตัวผู้ประกอบการที่ต้องรับผิดชอบ และหากมีการเจรจาเรื่องความเสียหายให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ระหว่างการเจรจา ทำให้เห็นว่าการใช้สิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ได้ให้สิทธิอย่างมากแก่ฝ่ายผู้ที่ได้รับความเสียหาย ซึ่งก็ไม่ยุ่งยากและสะดวกรวดเร็วกว่าการฟ้องคดีแพ่งตามปกติ โดยไม่เสียค่าธรรมเนียมศาลและสามารถฟ้องได้ด้วยตัวเอง ไม่เป็นการสร้างภาระแก่ผู้เสียหายและเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายอีกทางหนึ่ง